

eleştirilerin daha da arttığını dile getirir. Koç'un, çalışmanın ilgili yerinde değindiği; ancak sonuç bölümünde taşıdığı farklı teze değinmediği Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu* ve *Yol Ayrımı* adlı romanları, yazarın çizdiği ana çerçevenin dışında duran ve diğer romanlardan oldukça farklı ve iddialı tezler taşıyan romanlar olarak öne çıkar.

İttihat ve Terakki en geniş olarak 1950 sonrası Türk romanında işlenir. Koç'un tespitleri içerisinde bu dönemden itibaren yazılan romanlarda hakim olan, perspektivist tarih görüşüdür. (s.602) Bu dönemde roman kaleme alan yazarlar, İttihatçıların tarihinde, o günün tarihini bulmaya ve anlamaya çalışırlar. Yine bu dönemde, Abdülhamit'i, İttihatçılar karşısında haklı gören ve İttihatçıları dış güçlerle ilişki içerisinde kabul edilen romanlar da yazılır. Murat Koç, aktüel meselelerin ittihatçılar vasıtasıyla değerlendirme tavrının günümüzde de devam ettiğini, Ahmet Altan'ın *Kılıç Yarası Gibi* ve *İsyan Günlerinde Aşk* romanlarının bu kapsamda sayılabileceğini belirtir.

* * *

Türk romanı, oluşum yıllarından itibaren sosyal ve siyasal konular etrafında şekillenmiştir. Bireyin esas alındığı Cumhuriyet dönemi romanlarında dahi toplumsal ve siyasal meseleler arka plandaki önemli konulardandır. Türk romanının yaklaşık 135 yıllık tarihi vasıtasıyla, Türk toplumunun aynı sürece tekabül eden sosyal ve siyasal tarihini takip edebilmek mümkündür. Bu anlamda Türk romanı, özellikle sosyal tarih araştırmacıları açısından önemli bir kaynak olmuştur. Nitekim Şerif Mardin, Kemal Karpat gibi araştırmacılar bu kaynağı kullanarak önemli tezlere imza atmışlardır. Sadece idarede olduğu dönemde değil, sonraki yıllarda da Türk toplum ve siyasî hayatına etki eden İttihat ve Terakki'nin, Türk romanında nasıl ele alındığını söz konusu eden Murat Koç'un bu çalışması, hem edebiyat araştırmacılığı hem de sosyal tarih araştırmacılığı açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eserler üzerine yapılan dikkatli okuma ve İttihat ve Terakki hakkında yapılan geniş araştırma, çalışmada kendini hissettirmektedir. Ancak yukarıda ortaya konulduğu gibi çalışma, İttihat ve Terakki'nin siyasal hayatla ilişkisini esas alan bir tasnife göre yapılmıştır. İttihat ve Terakki'nin siyasî bir parti olduğu ve daha ziyade siyasî hayatta etkin olduğu muhakkaktır. Ancak bir çok romanda İttihat ve Terakki'nin bir zihniyet olarak anlatılması sebebiyle, yapılan söz konusu siyasî dönemleri esas alan tasnife ilave olarak birkaç bölüm halinde tematik bir tasnifle konu, başka bir bağlamda da tartışılabilirdi.

Sezai COŞKUN

Hülya Kasapoğlu Çengel, Kırgız Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi, Kaynak Eserler / 189, Akçağ Yayınları / 700, Ankara 2005, 424 sayfa.

Türkiye Türkolojisi, Sovyetler Birliğinin dağılıp bünyesindeki Türk Devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarına kadar buradaki Türk lehçelerine çalışma alanı olarak

doğrudan yönel(e)memiş, dolayısıyla literatüründe bu lehçelere ait eserler pek yer almamıştır. Bu tarihten itibaren siyasi baskıların ortadan kalkması neticesinde buradaki Türk boylarıyla hem iletişim kurulmaya başlanmış, hem de buralarda konuşulan lehçelere ilişkin malzemeler temin etme fırsatları ortaya çıkmıştır. Bu alanda, üniversitelerimizde çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yapılmış ve yapılmaktadır. Bir yandan da, bu lehçelerin müstakil dilbilgisi kitapları hazırlanmaya başlanmıştır.

Türk lehçelerinin önemlilerinden biri olan Kırgız Türkçesi de bu bağlamda değişik üniversitelerde yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmuştur. Diğer taraftan bu lehçenin gramerinin hazırlanıp yayımlanması işi, sahip olduğu önem ve kaynaklarına ulaşabilmenin kolaylığı dikkate alındığında gecikmiştir diyebiliriz. Kırgız Türkçesinin gramerini inceleyen üç adet monografik çalışma, 2004-2005 yılları içinde yayımlanmıştır. Bunlardan biri Yard. Doç. Dr. Cahit Başdaş ve Öğr. Gör. Abdülmukaddes Kutlu tarafından hazırlanıp Dicle Üniversitesi Yayınlarından çıkan 281 sayfalık “*Kırgız Türkçesi Grameri*” adlı bir çalışmadır. Diğer bir eser, Doç. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel tarafından hazırlanıp Akçağ yayınlarından çıkan “*Kırgız Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*” (424 sayfa) adlı eserdir. Kırgız Türkçesi üzerine en son eser Prof. Dr. Tuncer Gülensoy tarafından hazırlanıp Kayseri’de basıldığını duyduğumuz ancak maalesef görme fırsatı edinemediğimiz bu lehçenin fonetiğini konu edinen bir çalışmadır. Biz bu yazımızda Doç. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel tarafından yazılmış olan gramer kitabını tanıtmaya çalışacağız.

Eser, 424 sayfa olup “Ön Söz”den başka (21-24. s.) “Giriş” (25-40. s.), “İnceleme” (41-356. s.), “Metin ve Aktarma” (357-408) dört ana bölüm ile “Kaynaklar”ve “Dizin”den oluşmaktadır.

Eserin “Giriş”inde çalışmanın yöntemi ve kullanılan malzeme hakkında bilgi verilmektedir. Takiben Kırgız Türkleri hakkında bilgi verildikten sonra Kırgızların alfabe ve imlâsı hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

Yazar, “İnceleme” bölümünü kitabın başlığında da geçtiği üzere “Ses Bilgisi” ve “Şekil Bilgisi” olmak üzere iki ana başlık altında ele almıştır.

Ses Bilgisi bölümünde öncelikle Kırgız Türkçesinde ünlü ve ünsüz fonemler hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Kırgız Türkçesindeki ses özellikleri ve olayları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bölüm, eserde 44 sayfalık bir yer tutmaktadır. Ses özellikleri ve olayları değerlendirilirken yazar, alıntı kelimelerdeki ses olaylarını orijinal dillere göre tek tek değerlendirmiştir. Alıntı kelimelerin de, diğer unsurlarla birlikte değerlendirmeye alındığı dilbilgisi kitaplarında, bu durum, Genel Türkçeye ait kimi ses özelliklerinin belirlenmesinde karışıklık yaratmakta, araştırmacıları yanıltabilmektedir. Ayrıca, bu eserlere dayanılarak ileri sürülen bir özelliği yansıtan kelime bir başka dilden alıntı olabilmektedir. Bu sebeple, alıntı kelimelerin ayrı değerlendirilmesi isabetli olmuştur. Yazar, ses olaylarını ele alırken söyleyişteki değişimleri de değerlendirmiştir.

Şekil Bilgisi bölümü, yaklaşık 250 sayfa hacmindedir ve eserin en hacimli kısmını teşkil etmektedir. Burada, öncelikle sözcüklerin yapısı ile yapım ekleri ele alınmıştır.

Yapım ekleri bahsinde (105-159. sayfalar) Kırgız Türkçesinin yapım ekleri tek tek ele alınarak çoğu yerde semantik fonksiyonları belirtilmiş, yer yer de art zamanlı usulle incelenmiştir. Daha sonra, görevlerine göre kelimeler İsim, Sıfat, Zamir, Zarf, Fiil, Bağlaç, Edat ve Ünlem başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır. Kırgız Türkçesinin çekim ekleri de bu bahisler altında (İsim, Fiil) ele alınmışlardır. Kırgız Türkçesinin problemleri meselelerinden biri olan fiil birleşmelerinin dikkatli biçimde düzenlendiğini görmekteyiz. Zira, Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmada denklik kurmada en çok zorlanılan nokta, fiil birleşmelerindeki farklılıktır.

Metin ve Aktarma bölümünde yazar iki alt başlık kullanmıştır. Bunların ilkinde Latin harfleriyle Kırgız Türkçesi metinlerini vermiş, ikincisinde ise bu metinleri Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Günümüzde öğretim amaçlı kril harfli metin bulmak eski yıllara göre çok daha kolay olmakla beraber, kril harfli asıl metnin eklenmemiş olması eserden istifadeyi azaltmıştır diyebiliriz. Yine mevcut Kırgız Türkçesi sözlüklerinin varlığı yanında, küçük de olsa esere bir sözlük konmuş olması, araştırmacıların ve öğrencilerin eserden yararlanmalarını kolaylaştırırdı düşüncesindeyiz.

Dizin bölümünde, Kırgız Türkçesinin ek varlığını topluca görme imkânımız olmaktadır. Bilimsel çalışmalarda bu dizinlerin ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Eser, Kırgızca gramer terimleri dizini ile sona ermektedir.

Bu eserin, Çağdaş Türk Lehçeleri çalışmalarına katkı sağlayacağı ve Kırgız Türkçesini öğrenmek isteyen ilgililere faydalı olacağı muhakkaktır.

Nursel ÖZDARENDELİ

Andreas N. Papapavlou, Language Contact & Lexical Borrowing in the Greek Cypriot Dialect: Sociolinguistic and Cultural Implications, Atina 1994.

Türkçe ile Rumcanın çok uzun süreli bir dil ilişkisi olmuştur. Tek bir coğrafi merkezli olmayan bu ilişki, şartların oluşumuna göre farklar göstermektedir. Bu açıdan Anadolu ile Yunanistan ve Anadolu ile Kıbrıs coğrafyaları arasındaki dil ilişkisi, iki ayrı olguyu yansıtmaktadır. Dil ilişkisinin ayrı zamanlarda meydana gelmiş olması, tarihi ve coğrafi birikimlerin farklı tezahürü Kıbrıs'taki Rumca ile Türkçenin Anadolu bağlamından ayrı ele alınmasını, incelenmesini gerekli kılmıştır.

Kıbrıs Rumcasındaki alıntı kelimeleri işleyen, yukarıda adı yazılı eserde, kelime hazinesi bakımından Türkçe ile Rumca arasındaki dil ilişkisinin yansımaları ortaya konulmuştur. Yayımlanan on yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen kitap, Türk muhataplarının pek ilgisini çekmemiştir. Kitabın Milli Kütüphane ve TDK Kütüphanesi gibi yerlerde olmaması da bunda etkili olmuştur elbette. Hâlen Lefkoşa'nın Rum kesimindeki Kıbrıs Üniversitesinde görev yapmakta olan Andreas N. Papapavlou'ya adı geçen eserini, talebimiz üzerine, gönderme lütfunda bulunduğu için teşekkür ediyorum.